

Píše Tereza Šnellerová

(E*forum, 10. 01. 2018)

Do nového roku vstupuje obsáhlá kniha **Marka Švehly *Magor a jeho doba*** s úspěchem. Její první náklad se ještě před Vánoci rozprodal a v prosinci, pouhých pět týdnů od vydání, získala ocenění v anketě *Lidových novin* Kniha roku 2017. Vedle toho ji vyzdvihuje i řada recenzentů a je zhusta hodnocena jako vkusné a jedinečné dílo, které zprostředkovává širokému čtenářstvu jak vhled do undergroundového společenství, tak zejména do života jeho „hybatele“ Ivana Martina Jirouse.

Působivost, živelnost a odbojnost Magorova celoživotního nasazení a absence jakékoliv dosavadní soustavné biografie z knihy zkrátka činí přitažlivý podnik. Švehlův publicistický přístup však své téma vystavuje citelné zkoušce. Autor v úvodu píše, že není badatel a jeho záměrem není psát práci vědeckou, chce pouze „zprostředkovat pochopení doby“ – nicméně charakter vydání tento dojem nebudí. Mate čtenáře svým uspořádáním. Poznámky k textu, jmenný rejstřík, seznam pramenů eufemisticky nazvaný *Z čeho jsem čerpal* a stručný přehled životopisů dalších aktérů doby *Co bylo dál s ostatními* na jedné straně odkazují k vědecktějšímu charakteru díla, jeho pramennému založení, na druhé straně evokují představu svým způsobem beletrizovaného životopisu, příběhu, jehož kvalita by měla stát mimo jakýkoli vztah k faktografii. Žánrová neukotvenost či roztržičnost je pak společným jmenovatelem celého bezmála šestisetstránkového opusu. Švehla Magorův život pojednává jako jeden dlouhý časopisecký článek protkaný řadou odboček, vsuvek, epizod, více či méně odůvodněných detailů, ale také číslovaných poznámek, jejichž vyčlenění mimo vlastní text je spíše záhadou. Zdá se, že oproti jiným do textu zakomponovaným epizodám či vysvětlivkám nemají žádnou specificky odlišnou funkci: vedle obecných a stručných statistických výčtů, například kolik lidí emigrovalo od srpna 1968 do října 1969, přinášejí až všední explikace, mj. co byly tuzexové bony, či obsáhlejší citace Jirousových dopisů a článků, které jsou však na jiných místech součástí hlavního textu. Stejně rušivá nekoherentnost se v podobě sociologických, historických, či dokonce biologických exkursů vrací po různě dlouhých intervalech v celém díle. Text tak neúměrně bytní o redundantní vysvětlení a zprofanovaná fakta (povšechné sumarizace normalizačních čistek, edukativní popisy, co byla modrá knížka či co znamenaly narážky na červené výložky) a končí, respektive začíná až anatomickým popisem jícnových varixů (knihu otevírá kapitola o Jirousově smrti). Co na úrovni kratšího formátu novinového článku může fungovat jako ozvláštnění a působivá stylistická figura, vyznívá v biografii tendenčně a pohybuje se na pomezí umírněné bulvárnosti.

Takový žánrový a tematický rozptyl souzní s publicistickým založením pisatelova stylu a je patrně také motivován deklarovaným záměrem pojmout Magorův život v celé jeho

šíří. Jirousovo postavení jednoho z nejpodstatnějších českých básníků druhé poloviny dvacátého století (autora dvaceti básnických knih) přitom Švehla přiznaně opomíjí. Zdůvodňuje to pokorou vůči Jirousovu dílu a vlastní nepovolaností v dané oblasti. Přesto nebo právě proto to, co z Jirousovy poezie nakonec zmíní, jde na její úkor. Názorným příkladem, jak se v knize s tímto aspektem Jirousovy osobnosti nakládá, jsou partie o *Labutích písních*. Jsou zmíněny jen proto, že dokreslují atmosféru umělcova přežívání ve valdickém vězení a jsou součástí dobrodružné a mnohde tradované historky o pronesení motáku básní polibkem Jiřího Gruntoráda s Danou Němcovou, spíše než kvůli jejich literární kvalitě. O sbírce samotné je pouze zjednodušeně řečeno, že „jde o mimořádnou poezii“ (s. 454) a dílo je „nazvané podle zmíněné labutě v průčelí kostela“ (s. 452). Zdá se tak, že právě autorova snaha o přesvědčivost a co nejpečlivější vykreslení doby a pokora vůči Jirousovu odkazu paradoxně vedou k rezignaci na celistvost Magorova díla a k zavádějícím a zplošťujícím tvrzením – jako v případě označení Křižovnické školy za „specificky hospodskou zábavu“ (s. 126), odhalujícím neporozumění jejímu uměleckému vyjádření.

Podobné zkratky činí ze Švehlovy knihy dílo přinejmenším svérázné. Základní předpoklad biografické knihy – totiž, že její hlavní síla tkví ve vysoké faktografické úrovni – je nabouráván již v úvodu, v němž autor rozsáhlý svazek autor opatrně předkládá jako pouhý první pokus, jenž má být korigován a doplněn. Upozorňuje na riziko vzpomínkových handicapů (jelikož z velké části čerpal z rozhovorů s pamětníky) a volá po jeho následném vyrovnání, neboť příběh Ivana Jirouse „si takovou péči zaslouží“ (s. 9). Vyzval tak další pamětníky k diskusi... A první reflektující ohlasy přišly vzápětí. Na popis hudebního dění v roce 1968 kriticky reagoval Josef Rauvolf (Magor a jeho doba nejsou bez chyb, *Česká televize*), na faktické chyby týkající se vlastní osoby bonmoticky odpověděl Milan Knížák (*Magor a jeho doba. Pět set stran příběhů, které se možná staly /a nebo ne?/, Parlamentní listy*) a jemný políček kvůli nepřesnostem (ve jménech obcí, kde se konaly koncerty Plastic People of the Universe) autor dostal už na večeru *Biblia Literárních novin* na konci loňského listopadu od Františka Čuňase Stárka.

Hlavními slabinami knihy, jež je recenzenty často kvitována jako příhodná středoškolská učebnice pro pochopení doby, jsou tak u autora-publicisty paradoxně nedůsledné ověřování faktů (zčásti jde také o věc redakce) a zacházení s prameny a sekundární literaturou. Švehla nastoluje řadu údajně nevyřešených otázek, jež však byly již zodpovězeny či interpretovány jinde, mimo jiné v edičních komentářích jednotlivých svazků Jirousova díla a korespondence, které vyšly v Torstu. Četbu jeho textu v případě do tématu zasvěceného recipienta zároveň hojně provází neodbytný pocit „dépà vu“: Švehla kompiluje Magorovy rozhovory i vzpomínky přátel a mnohdy je parafrázuje až na hranici volné citace, více či méně uvedené formulacemi typu „Magor později vzpomínal“.

Autorovo uchvácení Jirousovým příběhem a snaha čtivě vyložit jeho dobu a život i s jeho rozpory a nejasnými místy jde jednoduše v rámci zvolené formy proti zažitým zvyklostem, a proto provokuje. Výsledné hodnocení díla pak bude záležet na tom, do

jaké míry lze přijmout jeho podmíněnou věrojatnost a volné zacházení s jinými texty, a zda vděčnost za existenci knihy o tak silné osobnosti, jako byl Ivan Martin Jirous, přebije pocit rozčarování, že se nenacházíme v takových společenských a tržních podmínkách, jež by v nejbližších letech umožnily vzniknout revidované a plnohodnotné jirousovske biografii, která by reflektovala i jeho básnickou tvorbu. Magor a jeho doba zkrátka představuje pozoruhodnou knihu přinášející nejen sumarizaci množství pohledů, nad které ovšem nejde, s daleko větším množstvím otázek.

Notickou na závěr budiž ocenění bohaté fotografické přílohy díla, již uspořádal Viktor Stoilov a jež by mohla být vzhledem k celku publikace pojmenována *Magor a jeho doba v obrazech*.

Marek Švehla: *Magor a jeho doba*. Praha: Torst, 2017, 574 s.

www.ipsl.cz